

Znanstvenoistraživački rad i stalno stručno usavršavanje: percepcija hrvatskih knjižničara

Žilić, Jure; Faletar Tanacković, Sanjica; Panian Selimić, Maja

Source / Izvornik: **Vjesnik bibliotekara Hrvatske, 2019, 62, 49 - 76**

Journal article, Published version

Rad u časopisu, Objavljena verzija rada (izdavačev PDF)

<https://doi.org/10.30754/vbh.62.1.710>

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:142:601724>

Rights / Prava: [Attribution-NonCommercial 4.0 International/Imenovanje-Nekomercijalno 4.0 međunarodna](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-03-19**

FILOZOFSKI FAKULTET
SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU

Repository / Repozitorij:

[FFOS-repository - Repository of the Faculty of Humanities and Social Sciences Osijek](#)

**ZNANSTVENOISTRAŽIVAČKI RAD
I STALNO STRUČNO USAVRŠAVANJE: PERCEPCIJA
HRVATSKIH KNJIŽNIČARA**

**SCIENTIFIC RESEARCH AND CONTINUING
PROFESSIONAL DEVELOPMENT IN LIBRARIANSHIP:
THE PERCEPTIONS OF CROATIAN LIBRARIANS**

Sanjica Faletar Tanacković

Odsjek za informacijske znanosti,
Filozofski fakultet, Sveučilište u Osijeku
sfaletar@ffos.hr

Jure Žilić

Odsjek za informacijske znanosti,
Filozofski fakultet, Sveučilište u Osijeku
jzilic@ffos.hr

Maja Panian Selimić

Knjižnično-dokumentacijski centar,
Ekonomski fakultet, Sveučilište u Zagrebu
mpanian@net.efzg.hr

UDK / UDC 023.5: 374.7(497.5)

Izvorni znanstveni rad / Original scientific paper

Primljeno / Received: 9. 11. 2018.

Prihvaćeno / Accepted: 23. 5. 2019.

Sažetak¹

Cilj. U radu se predstavljaju rezultati istraživanja čiji je cilj bio utvrditi koliko i na koji način knjižničari zaposleni u različitim tipovima knjižničnih ustanova u Republici

¹ Rad je prezentiran na 43. skupštini Hrvatskoga knjižničarskog društva održanoj u Opatiji, 10.–13. 10. 2018.

Hrvatskoj sudjeluju u odabranim aktivnostima u kontekstu stalnog stručnog usavršavanja (praćenje stručne literature, sudjelovanje na skupovima i u znanstvenim istraživanjima) te saznati kako percipiraju domaća znanstvena istraživanja (relevantnost, nedostaci, nedovoljno istražene teme itd.).

Metodologija. Istraživanje je provedeno tijekom svibnja 2018. godine uz pomoć anonimnog *online* upitnika (13 pitanja s višestrukim odgovorima i otvorena pitanja). U istraživanju je korišten prigodni uzorak, a prikupljeno je 227 valjanih odgovora.

Kvantitativni podaci dobiveni upitnikom obrađeni su uz pomoć alata za statističku obradu podataka SPSS. Od kvalitativnih metoda korištena je metoda sadržajne analize.

Rezultati. Rezultati istraživanja omogućuju uvid u vrijeme koje ispitanici posvećuju praćenju stručne literature te u načine sudjelovanja na stručnim skupovima s jedne strane, kao i u njihovo sudjelovanje u znanstvenim istraživanjima, suradnju sa znanstvenicima te percepciju domaćih znanstvenih istraživanja s druge strane.

Ograničenja. Veličina i reprezentativnost uzorka.

Originalnost/vrijednost. Iako je problematika stalnog stručnog usavršavanja knjižničara u Hrvatskoj već bila predmetom istraživanja domaćih autora, u domaćoj stručnoj literaturi do sada nema objavljenih istraživanja o percepciji znanstvenih istraživanja od strane knjižničara. U radu se donose vrijedne i do sada nepoznate spoznaje o tom fenomenu.

Ključne riječi: Hrvatska, knjižničari, stalno stručno usavršavanje, znanstveno istraživanje

Abstract

Purpose. The paper presents the research results aimed at investigating the participation of the librarians employed in different types of library institutions in the Republic of Croatia in various continuing professional development activities (reading professional literature, participation in conferences and scientific research), and identifying their perception of domestic scientific research in librarianship (relevance, weaknesses, research problems, etc.).

Methodology. The research was conducted in May 2018 using the anonymous online questionnaire (13 questions with multiple choice answers and open questions). The study used the convenience sampling method. The quantitative analysis was conducted on 227 correctly completed questionnaires using the SPSS statistical package. The qualitative data were analysed with the help of the content analysis method.

Findings. The findings have given an insight into the amount of time the respondents have devoted to reading the professional literature and participation in the conferences. In addition, their participation in scientific research, collaboration with scholars, and their perception of scientific research in librarianship in Croatia have been analyzed.

Limitations. The size and the representativity of the sample.

Originality/Value. Although continuing professional education of librarians has already been discussed before, the Croatian professional literature seems to lack studies into librarians' perception of scientific research. This study reveals original findings on this topic.

Keywords: Croatia, continuing professional development, librarians, scientific research

1. Uvod

U suvremenom je okruženju stručno usavršavanje knjižničara neophodno kako bi stručnjaci mogli pratiti kontinuirane, snažne i brze promjene u odnosu na razvoj informacijske i komunikacijske tehnologije i korisnička očekivanja, ali i najnovije spoznaje unutar vlastite profesije, a sve u svrhu pružanja visokokvalitetnih usluga i zadržavanja postojećih, odnosno privlačenja novih korisnika. Osvježavanje postojećih i stjecanje novih znanja, vještina i iskustava moguće je ostvariti pohađanjem raznovrsnih (fizičkih ili *online*) programa osmišljenih u kontekstu cjeloživotnog učenja, studijskim posjetima, sudjelovanjem u raznovrsnim mentorskim odnosima, praćenjem stručne literature, umrežavanjem i razmjenom iskustava s kolegama te odlascima na stručne skupove. Sve su te različite navedene aktivnosti učenja koje se pojavljuju tijekom karijere, a kojima se održavaju i usavršavaju stručna znanja i vještine, specifične, jednako važne i međusobno se nadopunjuju.² Pojedini autori ističu primjerice važnost umrežavanja i sudjelovanja na skupovima, tvrdeći da sudjelovanje knjižničara na konferencijama „pomlađuje“, a provođenje vremena s drugim entuzijastičnim stručnjacima inspirira.³ Drugi pak izdvajaju važnost praćenja rezultata provedenih istraživanja za profesionalni razvoj jer se time može unaprijediti vlastita profesionalna znanja i osigurati njihovu uspješniju primjenu.⁴

Odgovornost za profesionalni razvoj knjižničara podijeljena je najčešće između samih knjižničara i njihovih poslodavaca. Iako je danas u stručnoj javnosti manje-više prihvaćeno da bi bilo krajnje neodgovorno ne sudjelovati u programima stručnog usavršavanja nakon stjecanja inicijalnog formalnog obrazovanja⁵ jer

² Usp. Huckle, M. Value and importance of lifelong learning to the library and information profession. // Cjeloživotno učenje knjižničara: ishodi učenja i fleksibilnost / urednice D. Machala i A. Horvat. Zagreb: Nacionalna i sveučilišna knjižnica, 2009. Str. 37.

³ Usp. Vega R. D.; R.S. Connell. Librarians' attitudes toward conferences. // College & Research Libraries 68, 6(2007), str. 511.; Spring, H. Learning and teaching in action. // Health Information and Libraries Journal 32(2015), str. 159.

⁴ Usp. Farmer, L.; I. Stričević. Primjena istraživanja u promicanju pismenosti i čitanja u knjižnicama: smjernice za knjižničare. Zagreb: Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2012. Str. 13.

⁵ Usp. Menou, M. J. Requirements for international cooperation in continuing education for library and information work. // Continuing professional education and IFLA: past, present, and a vision for the future. / Wools, B. (Ed.). Munchen: K.G. Saur, 1993. Str. 253–261.

znanja sve brže zastarijevaju, velikim dijelom o samim knjižničarima, odnosno o njihovoj motivaciji ovisi hoće li „ulagati“ svoje vrijeme i trud u stjecanje novih spoznaja i vještina. S druge pak strane, uloga poslodavaca trebala bi se ogledati u poticanju profesionalnog razvoja njihovih zaposlenika osiguravanjem odgovarajuće podrške: u prvome redu nastojanjima da osiguraju potrebna financijska sredstva te slobodno vrijeme za pohađanje aktivnosti u okviru stalnog stručnog usavršavanja. Ne manje važnu ulogu osnivači i poslodavci imaju i pri postupcima priznavanja stečenih novih znanja i vještina, za što im oslonac treba pružati legislativni okvir i spremnost prilagodbe zadaća radnih mjesta s obzirom na ostvarivanje razvojnih ciljeva knjižnice i stečena viša znanja.⁶

Koliko je stručno usavršavanje knjižničara važno, govori i podatak da je ono uvršteno u temeljne međunarodne i domaće strateške dokumente iz područja knjižničarstva. Primjerice IFLA-in i UNESCO-ov Manifest za narodne knjižnice upozorava da su stručno obrazovanje i trajna izobrazba knjižničara prijeko potrebni za osiguravanje primjerenih službi⁷, a u IFLA-inim se smjernicama za narodne knjižnice ističe da je usavršavanje bitna sastavnica aktivnosti svake narodne knjižnice, pri čemu je potrebno izraditi planski i kontinuirani program usavršavanja cjelokupnog osoblja te pri planiranju knjižničnog proračuna predvidjeti i sredstva za usavršavanje.⁸ O svijesti pak hrvatske stručne knjižničarske zajednice o potrebi za stalnim stručnim usavršavanjem svjedoči podatak da se u Etičkom kodeksu Hrvatskog knjižničarskog društva (HKD)⁹ i Standardima za narodne knjižnice u Republici Hrvatskoj¹⁰, među ostalim, ističe i potreba za stalnim stručnim usavršavanjem i doživotnim učenjem knjižničnih djelatnika.

O problematici stalnog stručnog usavršavanja hrvatskih knjižničara u domaćoj se stručnoj javnosti i literaturi raspravlja već dulji niz godina, posebice od 90-ih godina prošlog stoljeća naovamo.¹¹ Iako je prema D. Machali teško jasno utvrdi-

⁶ Usp. Šimsová, S. The concept of professional development in the information professions in Britain: a comparison of the use of professional development in the Library Association and the British Computer Society. Paper presented at the CASLIN conference, 2000. [citirano: 2018-10-29]. Dostupno na: <http://www.ics.muni.cz/caslin2000/simsova-e.html>.

⁷ Usp. IFLA/UNESCO-ov Manifest za narodne knjižnice. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske 37, 3/4(1994), 251–254.

⁸ Usp. IFLA-ine smjernice za narodne knjižnice. / uredile Christie Koontz i Barbara Gubbin. Zagreb: Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2011. Str. 83.

⁹ Usp. Etički kodeks Hrvatskog knjižničarskog društva. [citirano: 2018-10-29]. Dostupno na: https://www.hkdrustvo.hr/hr/eticki_kodeks/.

¹⁰ Standardi za narodne knjižnice u Republici Hrvatskoj. // Narodne novine 58(1999). [citirano: 2018-10-29]. Dostupno na: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/full/1999_06_58_1071.html.

¹¹ Usp. Slavić, A. Istraživanje potreba diplomiranih bibliotekara za dodatnim obrazovanjem i usavršavanjem u području informacijskih tehnologija. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske 39, 1/2(1996), 253–264.; Aparac, T.; A. Malnar; D. Stančin-Rošić. Stalno stručno usavršavanje knjižničnog osoblja u Hrvatskoj; potrebe i mogućnosti. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske 39, 1/2(1996), 207–223.;

ti početak razvoja stalnoga stručnog usavršavanja u Hrvatskoj, „pitanje stalnog i trajnog nastavka usavršavanja stručnih kompetencija knjižničara u Hrvatskoj provlači (se) usporedno s nastojanjima o osnivanju visokoškolskog tj. znanstvenoga usmjerenog obrazovanja knjižničara“.¹² Unatoč tomu što je prema A. Horvat upravo profesionalno knjižničarsko društvo (Hrvatsko knjižničarsko društvo) potaknulo pokretanje studija bibliotekarstva na zagrebačkom sveučilištu i predložilo studijski program, danas u Hrvatskoj nema značajne suradnje između sveučilišta i praktičara pri izradi studijskih programa iz područja knjižničarstva¹³ te navedena autorica otvara mogućnost da bi upravo u kontekstu cjeloživotnog učenja konačno moglo ponovno doći do njihove prijeko potrebne suradnje.¹⁴ Nadalje, D. Machala upozorava na to da zakonska regulativa¹⁵ iz područja knjižnične djelatnosti ne regulira posebno pitanje stalnoga stručnog usavršavanja knjižničnog osoblja, kao ni značaj cjeloživotnog učenja za struku u cjelini, ali da u Hrvatskoj postoji strukturirani sustav stalnoga stručnog usavršavanja knjižničara, posebice zahvaljujući Centru za stalno stručno usavršavanje pri Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici u Zagrebu. I A. Horvat u svom radu potvrđuje da domaća stručna zajednica prepoznaje važnost cjeloživotnog učenja, ali postoji potreba za donošenjem smislene obrazovne politike. Kao konkretne mjere za uređenje sustava cjeloživotnog učenja knjižničara u Hrvatskoj predlaže uvođenje stručnog usavršavanja u knjižničarsku legislativu, alociranje dijela knjižničnog budžeta za stručno usavršavanje osoblja te uređivanje postupaka certificiranja. A. Horvat primjerice ističe da je, među ostalim, potrebno proširiti krug pojedinaca koji se dobrovoljno odlučuju usavršavati

Petrak, J.; M. Bekavac; Z. Kuster. Potrebe za trajnom izobrazbom medicinskih knjižničara. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske 39, 1/2 (1996), 273–279.; Malnar, A. Poduka pripravnika: prvi korak u stalnom stručnom usavršavanju. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske 39, 1/2(1996), 247–252.; Lazzarich, L. Kontinuirana edukacija informacijskih stručnjaka (ili možete li dobiti posao). // Edukacija korisnika i knjižničnog osoblja. / 5. dani specijalnog knjižničarstva Hrvatske, Opatija, 10. i 11. travnja 2003. Zagreb: Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2004. Str. 56–64.; Heberling Dragičević, S.; S. Kosić. Stručno usavršavanje knjižničara knjižničnog sustava Sveučilišta u Rijeci. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske 61, 2(2018), 305–324.

¹² Usp. Machala, D. Stalno stručno usavršavanje knjižničara u Hrvatskoj: prigodom desete obljetnice osnutka Centra za stalno stručno usavršavanje knjižničara u RH. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske 56, 1/2(2013), str. 14.

¹³ Ipak, valja istaknuti da su na Filozofskom fakultetu u Osijeku i na Odjelu za informacijske znanosti u Zadru održavani redoviti sastanci s predstavnicima knjižničarske i nakladničke struke u vezi s oblikovanjem novih programa.

¹⁴ Usp. Horvat, A. Cjeloživotno učenje knjižničara u Hrvatskoj: stanje i mogućnosti. // Cjeloživotno učenje knjižničara: ishodi učenja i fleksibilnost / urednice D. Machala i A. Horvat. Zagreb: Nacionalna i sveučilišna knjižnica, 2009. Str. 23–24.

¹⁵ D. Machala ovdje misli na Zakon o knjižnicama iz 1997. koji je bio na snazi do 27. 2. 2019. godine i u kojem se stručno osposobljavanje i usavršavanje knjižničnog osoblja navodi jedino u 31. članku pri navođenju poslova koje obuhvaća matična djelatnost. Usp. Zakon o knjižnicama. // Narodne novine 105, 1616(1997). [citirano: 2018-10-29]. Dostupno na: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/1997_10_105_1616.html.

na sve pripadnike profesije na način da se obveza stalnog stručnog usavršavanja ozakoni.¹⁶

U istraživanju provedenu 2000. godine, koje je dijelom bilo posvećeno i problematici stalnog stručnog usavršavanja knjižničara, 98 % ispitanih diplomiranih knjižničara u Hrvatskoj izjavilo je da smatra kako programi stručnog usavršavanja mogu olakšati svladavanje zahtjeva na radnom mjestu, a preko 80 % njih sudjelovalo je u nekoj aktivnosti stalnog stručnog usavršavanja.¹⁷ Svega nekoliko godina ranije T. Aparac i D. Stančin-Rošić utvrdile su da je u Hrvatskoj prepoznata potreba za sustavnim pristupom stalnom stručnom usavršavanju knjižničara, ali i upozorile na to da voditelji knjižnica u potpunosti ne prihvaćaju i financijski teško podržavaju ideju o nužnosti stalnog stručnog osposobljavanja.¹⁸ Zanimljivo je ovdje istaknuti da je u svom istraživanju novijeg datuma D. Machala saznala da je 90 % ispitanika ravnatelja knjižnica prepoznalo potrebu za nekim oblikom trajne izobrazbe svojih djelatnika, dok je s druge strane skoro 10 % ispitanika navelo da uopće ne ulaže vrijeme u trajnu naobrazbu, a 40 % da u nju ulaže manje od 10 sati. Ispitanici (diplomirani knjižničari u Hrvatskoj) u tom istraživanju pak u svrhu stručne izobrazbe najčešće pohađaju stručne skupove i radionice u organizaciji Centra za stalno stručno usavršavanje, redovito prate stručnu literaturu te ističu da vjeruju kako im programi cjeloživotnog učenja koje pohađaju omogućuju bolje obavljanje poslova na radnom mjestu i povećavanje samopouzdanja.¹⁹ U istraživanju provedenom 2018. godine među knjižničarima uposlenim na Sveučilištu u Rijeci tek je nešto manje od polovice ispitanika bilo zadovoljno svojom uključenosti u organizirane sadržaje stručnog usavršavanja u proteklih pet godina. Polovica ispitanika ističe pritom da ponuđene teme edukacija nisu izravno primjenjive na poslove koje oni obavljaju, a oko 40 % upozorava na organizacijske probleme poslovanja knjižnice u kojoj rade u vrijeme njihova odsustva s radnog mjesta. Oko četvrtine ispitanika kao glavnu prepreku za sudjelovanje u navedenim aktivnostima navodi financije. Zanimljivo, gotovo 80 % ispitanika izjavilo je da ima podršku svojih nadređenih pri odlasku na edukacije i stručne skupove.²⁰

¹⁶ Usp. Horvat, A. Continuing education of librarians in Croatia: problems and prospects. // *New Library World* 105, 1204/1205(2004), str. 372.

¹⁷ Usp. Aparac, T.; R. Vrana; B. Badurina; M. Dragija. How graduate library and information science professionals cope with constant need for updating their knowledge and skills: a Croatian case. // *Delivering lifelong continuing professional education across space and time* / edited by B. Woolls and B. E. Sheldon. München: K. G. Saur, 2001. Str. 169–170.

¹⁸ Usp. Aparac, T.; D. Stančin-Rošić. Continuing education for Croatian librarians: needs and opportunities. // *Human development: competencies for the twenty-first century* / edited by P. Layzell Ward and D. E. Weingand. München: K. G. Saur, 1997. Str. 273.

¹⁹ Usp. Machala, D. Knjižničarske kompetencije i trajna izobrazba knjižničara u Hrvatskoj: iz perspektive dionika na tržištu rada (poslodavaca i knjižničara). // *Cjeloživotno učenje knjižničara: ishodi učenja i fleksibilnost* / urednice D. Machala i A. Horvat. Zagreb: Nacionalna i sveučilišna knjižnica, 2009. Str. 112.

²⁰ Usp. Heberling Dragičević, S.; S. Kosić. Nav. dj., str. 315–316.

Konačno, u jednoj od najopsežnijih recentnih publikacija, nastaloj u okviru projekta „Cjeloživotno učenje knjižničara: ishodi učenja i fleksibilnost“ (financiranog od strane Nacionalne zaklade za znanost, visoko školstvo i tehnološki razvoj Republike Hrvatske), a koja je bila posvećena stalnom stručnom usavršavanju knjižničara, više autora u svojim priložima opisuje stanje stalnog stručnog usavršavanja knjižničara u zemlji, s posebnim naglaskom na knjižničarskim kompetencijama i ishodima učenja, te promišlja u kojem bi smjeru njegov razvoj mogao krenuti, sukladno preporukama Europskog kvalifikacijskog okvira za cjeloživotno učenje.²¹ Na temelju pregleda literature moguće je zaključiti da je interes (posebice pojedinih domaćih autora) za proučavanje spomenute problematike u Hrvatskoj kontinuiran te da slijedi međunarodne trendove, što potvrđuju i recentniji radovi pojedinih autora, primjerice vezano uz izradu portfolija, ishode učenja te cjeloživotno učenje knjižničara utemeljeno na kompetencijama.²²

Budući da se istraživanjem predstavljenim u ovom radu pokušalo saznati i kako knjižničari percipiraju domaća znanstvena istraživanja (teme, relevantnost itd.), u nastavku će se ukratko protumačiti i opisati znanstvena istraživanja te dati sažet pregled dosadašnjih spoznaja vezanih uz znanstvenoistraživački rad u knjižničarstvu.

Prijenos znanstvenih informacija unutar sustava znanosti, ali i izvan njega, odvija se unutar dinamičnog sustava znanstvenog komuniciranja²³, pri čemu se u primarnim znanstvenim i stručnim publikacijama (časopisi i knjige) najčešće razlikuju sljedeće vrste radova: izvorni znanstveni članci, prethodna priopćenja, pregledni članci, izlaganja sa znanstvenog skupa i stručni članci. Upravo se izvorni znanstveni radovi, u kojima se po prvi put objavljuju originalni rezultati znanstvenih istraživanja²⁴, smatraju, pored ostalih obilježja, neizostavnom sastavnicom kognitivne institucionalizacije određenog znanstvenog područja.²⁵ Na tom je tragu

²¹ Usp. Cjeloživotno učenje knjižničara: ishodi učenja i fleksibilnost. / urednice D. Machala i A. Horvat. Zagreb: Nacionalna i sveučilišna knjižnica, 2009.

²² Usp. Machala, D. E-portfolio for recognition of prior learning assessment in continuing education for librarians in Croatia. // The future of information sciences: INFUTURE 2009: digital resources and knowledge sharing / Stančić, Hrvoje (ur.). Zagreb: Department of Information Science, Faculty of Humanities and Social Science, University of Zagreb, 2009. Str. 565-575. i Machala, D.; A. Horvat. Competency-based lifelong learning of librarians in Croatia: an integrative approach. // EUCLID conferences: cooperation and collaboration in teaching and research: trends in library and information studies education / Tammaro, Anna Maria ; Hallam, Gillian (ur.). Borås: European Association for Library & Information Education and Research, 2010. Str. 1–12.

²³ Usp. Vrana, R. Vrednovanje znanstvenog rada. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske 54, 1-2(2011), str. 173.

²⁴ Usp. Silobričić, V. Kako sastaviti, objaviti i ocijeniti znanstveno djelo. Zagreb : Medicinska naklada, 1998. Str. 15.

²⁵ Usp. Whitley, R. Cognitive and social institutionalization of scientific specialties and research areas. // Social processes of scientific development / edited by Whitley, R. London: Routledge and Kegan, 1974. Str. 69–95.

i Lj. Markić-Čučuković²⁶, koja se uz M. Rojnića²⁷ među prvima u Hrvatskoj bavila problematikom znanstvenog rada u knjižničarstvu, te je prije gotovo 30 godina upozorila na to da se znanstveni rad u knjižničarstvu „ne može zaobići ni iz teorijskih ni iz praktičnih razloga jer se jedino na njega kao pouzdanu podlogu može upirati bibliotekarstvo kao znanstvena disciplina“.²⁸

Od 30-ih godina prošlog stoljeća naovamo knjižničarstvo, odnosno znanstvenoistraživački rad u knjižničarstvu u metodološkom i sadržajnom pristupu prolazi dug razvojni put na kojem su se znanstvenim istraživanjima knjižničnih i informacijskih problema često upućivale kritike. Prema Lj. Markić-Čučuković primjerice znanstveni je rad u počecima razvoja knjižničarstva bio sporadičan, uglavnom deskriptivnog karaktera i usmjeren na povijesnu tematiku.²⁹ P. Wilson je pak među autorima koji istraživačkom radu u knjižničarstvu zamjeraju to što je epizodan i aditivan, a ne kontinuiran i kumulativan.³⁰ Slično tomu, P. H. Ennis upozorava na njegovu fragmentarnost i nekumulativnost, ali i općenitu slabost istraživačkoga instrumentarija i nesmiljenu orijentiranost na neposrednu praksu.³¹ T. W. Shaughnessy upozorio je na to da se u knjižničarstvu često znanstvenim istraživanjem nazivalo i nešto što nije bilo znanstveno istraživanje³², a W. R. Converse uočio je manjkavosti vezane uz svrhu znanstvenih istraživanja u knjižničarstvu u kontekstu formuliranja pravih pitanja i usustavljanja teorijskih temelja za buduća istraživanja ili primjenu njihovih rezultata.³³ R. Hayes kao dodatni problem u SAD-u izdvaja pluralistički pristup u određivanju prioriteta koji sputavaju koordiniranje i planiranje znanstvenog rada, pri čemu odlučujuću ulogu u određivanju prioriteta često imaju financijeri, a premalo je prostora ostavljeno znanstvenicima, što rezultira time da je najveći dio istraživanja do 1980-ih bio orijentiran na rješavanje praktičnih problema umjesto na temeljna istraživanja.³⁴ Na tom tragu i Lj.

²⁶ Usp. Markić-Čučuković, Lj. Bibliotekarstvo i znanstveni rad. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske 25, 1/4 (1981), str. 119.

²⁷ Usp. Rojnić, M. Bibliotekarstvo i nauka. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske 4, 1/4(1955–57), 37–74.

²⁸ Markić-Čučuković, Lj., Bibliotekarstvo. Nav. dj., str. 120.

²⁹ Usp. Markić-Čučuković, Lj. Znanstvenoistraživački rad u bibliotekarstvu - trajni izazov. // VBH 31, 1/4 (1988), str. 103.

³⁰ Usp. Wilson, P. Factors effecting research productivity. // Journal of Education for Librarianship 20(1979), 3–24. Citirano prema Markić-Čučuković, Lj. Bibliotekarstvo. Nav. dj., str. 132.

³¹ Usp. Ennis, P. H. Commitment to research. // Wilson Library Bulletin 41(1967), 899-901. Citirano prema Markić-Čučuković, Lj. Bibliotekarstvo. Nav. dj., str. 125.

³² Usp. Shaughnessy, T. W. Library research in the 1970s: problems and prospects. // California Librarian 37(1976), 44–52.

³³ Usp. Converse, W. R. Research: what we need, and what we get. // Canadian Library Journal 41(1984), str. 236.

³⁴ Hayes, R. M. Planning and coordination of research in library and information science in the United States. IFLA Council 1981, Division: Education and research Section; Library theory and research. 71/EDU/3E 24. Citirano prema Markić-Čučuković, Lj. Bibliotekarstvo. Nav. dj., str. 132.

Markić-Čučuković upozorava da se knjižničarstvo, u začaranom krugu između teorije i prakse, nalazi na granici dviju škola mišljenja: prve koja se zalaže za teorijska istraživanja i druge koja daje prednost primijenjenim istraživanjima, odnosno onima koja donose rješenja koja se mogu primijeniti u praksi.³⁵

Iako se u novije vrijeme upozorava na to da je postignut značajan napredak te da je polje knjižnične i informacijske znanosti primjerice sazrelo u odnosu na odabir znanstvenih metoda³⁶, čemu je zasigurno pridonijelo objavljivanje metodoloških priručnika za knjižničare i informacijske stručnjake³⁷, pojedini autori upozoravaju na to da i dalje postoji velik jaz između kvantitete i kvalitete radova koje objavljuju praktičari i znanstvenici.³⁸

Danas je informacijska i komunikacijska znanost, unutar koje se smjestilo knjižničarstvo, etablirana znanstvena disciplina u području društvenih znanosti s razvijenom metodologijom u kojoj broj znanstvenoistraživačkih radova tijekom posljednja tri desetljeća eksponencijalno raste.³⁹ Tu tvrdnju primjerice u lokalnom okruženju potkrepljuje recentna analiza radova objavljenih u Vjesniku bibliotekara Hrvatske (VBH), a koja pokazuje da u tom ključnom hrvatskom knjižničarskom časopisu raste broj objavljenih znanstvenih radova u odnosu na broj stručnih radova koji su pak bili dominantni u ranijim razdobljima: od ukupnog broja radova objavljenih u VBH-u u posljednje tri godine bilo je 63 % znanstvenih članaka.⁴⁰ Tomu u prilog govori i sve veći broj znanstvenika među knjižničarima koji se odlučuju na poslijediplomski studij i izbor u znanstvena zvanja⁴¹ te broj znanstvenih (kompetitivnih) istraživanja projektnog tipa koja su u posljednja tri desetljeća provedena u Republici Hrvatskoj zahvaljujući domaćim i stranim financijerima.⁴²

³⁵ Usp. Markić-Čučuković, Lj. *Bibliotekarstvo*. Nav. dj., str. 106.

³⁶ Usp. Chu, H. *Research methods in library and information science: a content analysis*. // *Library and Information Science Research* 37, 1(2015), 36–41.

³⁷ Usp. *Applications of social research methods in information and library science*. / editor B. M. Wildemuth. Santa Barbara, California; Denver, Colorado: Libraries Unlimited, 2017. i Silipigni Connaway, L.; M. L. Radford. *Research methods in library and information science*. Santa Barbara, California; Denver, Colorado: Libraries Unlimited, 2017. Drugi navedeni priručnik prvi je put objavljen 1985. godine i dosad je doživio pet izdanja, što govori o potrebi i interesu za priručnicima tog tipa.

³⁸ Usp. Heide, J.; J. J. L.; Pecoskie; K. Reed. *Trends in information behavior research, 1999-2008: a content analysis*. // *Library and Information Science Research* 33, 1(2011), 19–24.

³⁹ Usp. Aparac-Jelušić, T. *Hrvatski znanstveni časopisi: iskustva, gledišta, mogućnosti* // uredila Ivana Hebrang Grgić. Zagreb: Školska knjiga, 2015. Str. 190.

⁴⁰ Usp. Hebrang Grgić, I. *Znanstvene i stručne publikacije Hrvatskoga knjižničarskog društva*. // *Vjesnik bibliotekara Hrvatske* 61, 2(2018), 29–46. doi:10.30754/vbh.61.2.676.

⁴¹ Usp. Isto, str. 37.

⁴² Pregled znanstvenih projekata provedenih u Hrvatskoj od 1994. do 2018. godine dostupan je na mrežnoj stranici Komisije za teoriju i znanstveni rad Hrvatskog knjižničarskog društva. Usp. Komisija za teoriju i znanstveni rad. [citirano:2019-05-13]. Dostupno na: https://www.hkdrustvo.hr/hr/strucna_tijela/34/publikacija/38/.

Iako su brojni autori u svojim bibliometrijskim i sadržajnim analizama pokušali utvrditi razvoj trendova i izdvojiti najvažnija područja koja se istražuju u području knjižnične i informacijske znanosti⁴³, a poneki čak i identificirati moguće istraživačke teme u suvremenom knjižničarstvu⁴⁴, T. Aparac-Jelušić upozorava na to da je interes znanstvenika u različitim sredinama usmjeren na istraživanje različitih problema ovisno o stupnju razvoja knjižnične i informacijske djelatnosti.⁴⁵

Iako je problematika stalnog stručnog usavršavanja knjižničara u Hrvatskoj već bila predmetom istraživanja domaćih autora, prema našim se saznanjima u domaćoj stručnoj literaturi dosad tek manji broj autora bavio znanstvenoistraživačkim radom u knjižničarstvu. Stoga smatramo da provedeno istraživanje u dijelu u kojem se bavi spomenutom problematikom donosi vrijedne i dosad nepoznate spoznaje.

2. Istraživanje

2.1. Ciljevi, istraživačka pitanja i metodologija

Cilj je istraživanja bio utvrditi koliko i na koji način knjižničari zaposleni u različitim tipovima knjižničnih ustanova u Republici Hrvatskoj sudjeluju u odabranim aktivnostima neophodnim za njihovo stalno stručno usavršavanje (čitanje stručne literature, sudjelovanje na skupovima, sudjelovanje u znanstvenim istraživanjima) te saznati kako oni percipiraju recentna domaća znanstvena istraživanja (relevantnost, istražene teme, nedostaci itd.).

Istraživanjem se pokušalo odgovoriti na sljedeća istraživačka pitanja:

- 1) Koliko i na koji način ispitanici sudjeluju u aktivnostima neophodnim za njihovo stalno stručno usavršavanje: praćenje stručne literature i sudjelovanje na skupovima?
- 2) Koliko i na koji način ispitanici sudjeluju u znanstvenim istraživanjima?
- 3) Koji su nedostaci domaćih znanstvenih istraživanja prema mišljenju ispitanika?
- 4) Koji su problemi u hrvatskom knjižničarstvu prema mišljenju ispitanika nedovoljno istraženi?

⁴³ Usp. Vakkari, P. Library and information science: its content and scope. // *Advances in Librarianship* 18(1994), 1–55.; Toumaala, O.; K. Järvelin, i P. Vakkari. Evolution of library and information science: 1965–2005: content analysis of journal articles. // *Journal of the American Society for Information Science* 65, 7(2014), 1446–1462.; Åström, F. Changes in the LIS research front: time-sliced cocitation analyses od LIS journal articles: 1990–2004. // *Journal of the American Society for Information Science and Technology* 58, 7(2007), 947–957.

⁴⁴ Usp. Buckland, M. Five grand challenges for library research. // *Library Trends* 51, 4(2003), 675–686.

⁴⁵ Usp. Aparac-Jelušić, T. Hrvatski. Nav. dj., str. 190.

Istraživanje je provedeno kao dio šireg istraživanja u okviru Komisije za teoriju i znanstveni rad Hrvatskog knjižničarskog društva tijekom svibnja 2018. godine uz pomoć anonimnog *online* upitnika koji se sastojao od 13 pitanja (pitanja s višestrukim odgovorima i otvorena pitanja) podijeljenih u četiri skupine. U prvom su dijelu upitnika ispitanici odgovarali na opća demografska pitanja (npr. tip knjižnice u kojoj rade, radni staž, zvanje). Drugom skupinom pitanja željelo se saznati u kojim aktivnostima stalnog stručnog usavršavanja ispitanici sudjeluju (npr. čitanje stručne literature, sudjelovanje na skupovima). Treća skupina pitanja imala je za cilj dobiti odgovore na pitanja vezana uz sudjelovanje ispitanika u znanstvenim istraživanjima (npr. kao ispitanici, kao istraživači). Posljednja, četvrta skupina pitanja odnosila se na mišljenje ispitanika o dosadašnjim znanstvenim istraživanjima provedenim u hrvatskim knjižnicama (npr. relevantnost provedenih istraživanja za praktičare, uočeni nedostaci, neistraženi problemi). Zamolba za ispunjavanje upitnika dostavljena je elektroničkim putem članovima Hrvatskog knjižničarskog društva (HKD) putem regionalnih društava i njihovih mrežnih stranica i društvenih mreža, a objavljena je i na društvenim mrežama na kojima se okupljaju knjižničari, neovisno o tome jesu li učlanjeni u HKD ili ne, kako bi se došlo do ispitanika koji možda nisu članovi HKD-a (npr. Knjižničari knjižničarima, Knjižničari). U istraživanju je korišten prigodni uzorak, a upitnik je ispunilo 227 ispitanika. Kvantitativni podaci dobiveni upitnikom obrađeni su uz pomoć alata za statističku obradu podataka SPSS, a kvalitativni metodom sadržajne analize. Pored deskriptivne statistike, korišteni su i sljedeći testovi kako bi se identificirale moguće razlike među pojedinim skupinama ispitanika: hi-hvadrat, ANOVA i Kruskal Wallis. Statistički značajne razlike pokušale su se utvrditi u odnosu na sljedeće nezavisne varijable: tip knjižnice u kojoj ispitanici rade⁴⁶, godine staža, stručno zvanje te članstvo u HKD-u. Odgovori na otvorena pitanja bili su kodirani u smislene kategorije te potom ručno analizirani (sadržajna analiza). Podaci dobiveni tim putem analizirani su kvalitativno, no gdje je to bilo primjerenom, identificirani su i kvantitativni pokazatelji kako bi se umanjila mogućnost subjektivne interpretacije.⁴⁷

2.2. Rezultati

2.2.1. Opći podaci o ispitanicima

U odnosu na tip knjižnice u kojoj rade, u istraživanju su bili najzastupljeniji ispitanici iz narodnih (N=95, 41,9 %) i školskih knjižnica (N=58, 25,6 %), a najmanje knjižničari uposljeni u nacionalnoj (N=9, 4,0 %) i sveučilišnim knjižnicama

⁴⁶ S obzirom na mali broj ispitanika iz specijalnih, sveučilišnih i nacionalne knjižnice (tablica 1), kod utvrđivanja statistički značajnih razlika ta su tri tipa knjižnica izostavljena.

⁴⁷ Usp. Chi, M. T. H. Quantifying qualitative analyses of verbal data: a practical guide. // Journal of the Learning Sciences 6, 3(1997), 271–315.

(N=9, 4,0 %). U visokoškolskim knjižnicama radi 41 (18,1 %), a u specijalnim 15 (6,6 %) ispitanika (tablica 1). Većina je ispitanika (N=186, 81,9 %) izjavila da su članovi Hrvatskog knjižničarskog društva, no budući da su u elektroničkoj bazi Hrvatskog knjižničarskog društva evidentirana ukupno 1 532 člana⁴⁸, u ovom je istraživanju sudjelovalo svega 12,14 % članova HKD-a. S obzirom na broj ispitanika i navedeni podatak, sve zaključke kojima bi se dobiveni podaci generalizirali za sve članove HKD-a, odnosno domaće knjižničarske zajednice, treba promišljati u svjetlu te činjenice.

Tablica 1. Ispitanici prema tipu knjižnice

Tip knjižnice	N	%
narodna knjižnica	95	41,9
školska knjižnica	58	25,5
visokoškolska knjižnica	41	18,1
specijalna knjižnica	15	6,5
sveučilišna knjižnica	9	4,0
nacionalna knjižnica	9	4,0
Ukupno	227	100

Odgovarajući na pitanje o svom stručnom zvanju, većina je ispitanika označila da posjeduje zvanje dipl. knjižničara (N=177, 78,8 %). Zvanje višeg knjižničara odabrao je 31 ispitanik (13,7 %), a knjižničarskog savjetnika samo 19 ispitanika (8,4 %). S obzirom pak na radni vijek, najveći broj ispitanika ima između 10 i 20 godina (N=82, 36,1 %) ili više od 20 godina radnog staža (N=76, 33,5 %) (tablica 2).

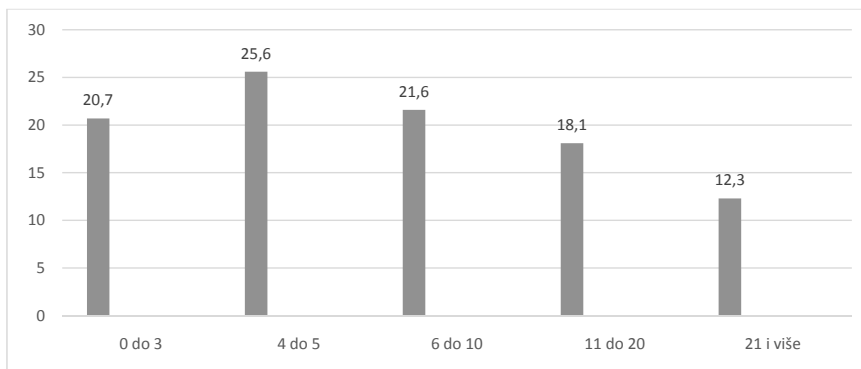
Tablica 2. Radni vijek ispitanika

Radni vijek	N	%
kraće od 5 godina	28	12,3
5 do 10 godina	41	18,1
10 do 20 godina	82	36,1
dulje od 20 godina	76	33,5

⁴⁸ Čačković, L. Upit o broju članova HKD-a. 12. 4. 2019. (Osobna poruka).

2.2.2. Sudjelovanje u znanstvenim aktivnostima

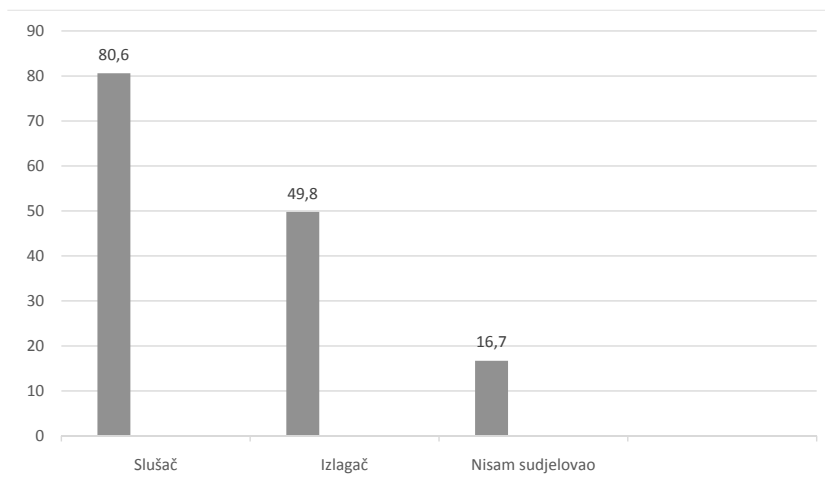
Odgovarajući na pitanje „Procijenite koliko sati mjesečno otprilike utrošite na čitanje stručne i znanstvene literature“ gotovo petina ispitanika odgovorila je da čitaju između 0 i 3 sata (N=47, 20,7 %), a oko četvrtine 4 do 5 sati (N=58, 25,6 %). Ukupno 41 ispitanik (18,1 %) naveo je da na čitanje stručne literature mjesečno utroši između 11 i 20 radnih sati, a 56 (24,7 %) između 6 i 10 sati. Svega 25 (11,0 %) ispitanika u čitanje stručne literature mjesečno ulaže više od 21 sat (slika 1). Statistički je značajna razlika kod tog pitanja utvrđena u odnosu na sljedeće dvije nezavisne varijable: tip knjižnice (P=0,003) i stručno zvanje (P=0,022). Knjižničari iz narodnih knjižnica najmanje vremena ulažu u čitanje stručne literature, a ispitanici u višim zvanjima (viši knjižničari i knjižničarski savjetnici) provode više vremena čitajući stručnu i znanstvenu literaturu od onih ispitanika koji nisu u višem zvanju.

Slika 1. Čitanje stručne literature

Potom nas je zanimalo koliko su i na koji način ispitanici sudjelovali na znanstvenim i stručnim skupovima u posljednjih 12 mjeseci. Ukupno 183 ispitanika (80,6 %) navelo je da su u zadnjih godinu dana na skupovima sudjelovali kao slušači, 113 (49,8 %) kao izlagači, a 38 (16,7 %) je označilo da nisu sudjelovali ni na jednom skupu (slika 2). Statistički je značajna razlika za sudjelovanje na skupu u funkciji slušača utvrđena samo u odnosu na tip knjižnice u kojoj ispitanici rade (P= 0,000): ispitanici iz školskih knjižnica najčešće su sudjelovali na skupovima u posljednjih 12 mjeseci kao slušači. Za sudjelovanje na skupovima u funkciji izlagača, odnosno aktivnog sudionika statistički je značajna razlika utvrđena u odnosu na sljedeće nezavisne varijable: duljinu radnog staža (P=0,001), stručno zvanje (P=0,000) i članstvo u HKD-u (P=0, 002). Ispitanici s najkraćim radnim stažem (do 5 godina) sudjelovali su na najmanje skupova kao izlagači, a na skupovima su češće izlagali ispitanici koji su članovi HKD-a od onih koji to nisu te ispitanici u višim zvanjima.

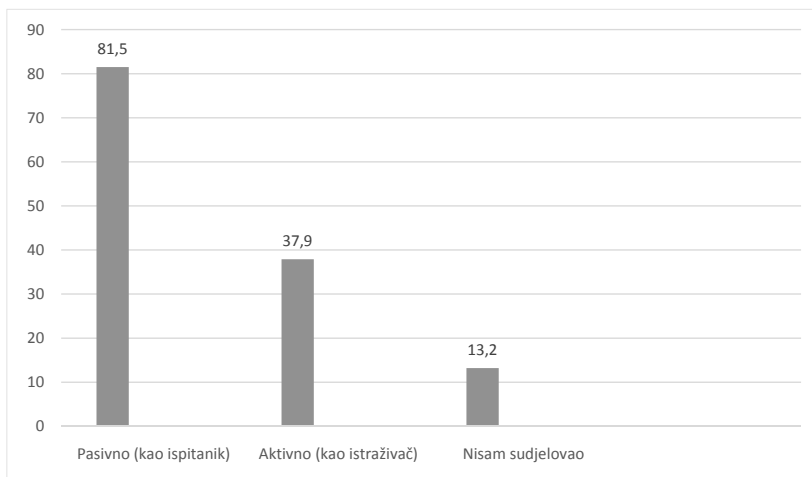
U otvorenom dijelu ovog pitanja najveći je broj ispitanika naveo da su u proteklih 12 mjeseci sudjelovali na jednom do dva skupa. Ispitanici koji su označili da nisu sudjelovali ni na jednom skupu u otvorenom su dijelu pitanja bili zamoljeni da pojašne zašto nisu sudjelovali. Većina je pritom navela da se u njihovoj ustanovi ne podržava odlazak knjižničara na skupove (ako se radi o knjižnici u sastavu), da ustanova nema dovoljno financijskih sredstava ili da na skupove uvijek odlaze jedne te iste osobe iz knjižnice.

Slika 2. Sudjelovanje na skupovima

U sljedećem su pitanju ispitanici trebali navesti u koliko su istraživanja sudjelovali u posljednjih 12 mjeseci i na koji način. Ukupno 185 (81,5 %) ispitanika naznačilo je da su u posljednjih 12 mjeseci u istraživanjima sudjelovali pasivno (kao ispitanici), a 86 (37,9 %) ih je u istraživanjima sudjelovalo aktivno (kao istraživači) (slika 3). Većina ispitanika (N=126, 55,5 %) koji navode da su pasivno sudjelovali u istraživanjima pojašnjava (u otvorenom dijelu pitanja) da su u navedenom razdoblju bili zamoljeni da ispune do 5 upitnika (koje je netko drugi sastavio, a koji su se odnosili na njihov rad, knjižnične usluge, knjižničarstvo itd.). Ukupno 32 (14,1 %) ispitanika navode da su u tom razdoblju bili zamoljeni da ispune neki upitnik između 6 i 10 puta, a 18 (8,0 %) ispitanika na taj je način sudjelovalo u više od 11 istraživanja. Među ispitanicima koji su naznačili da su u istraživanjima sudjelovali aktivno, tako što su osmislili istraživanje, sudjelovali u izradi instrumenta, proveli istraživanje, analizirali rezultate i sl. najviše je bilo onih (N=40, 17,6 %) koji su sudjelovali u jednom istraživanju. Potom slijede oni koji su sudjelovali u dva (N=16, 7,0 %) te između 3 i 5 (N=14, 6,2 %) istraživanja. Dva su ispitanika navela da su aktivno sudjelovala u više od 6 istraživanja. Tek

30 (13,2 %) ispitanika nije u navedenom razdoblju sudjelovalo u istraživanjima ni na koji način (slika 3). Kod pasivnog sudjelovanja u istraživanju statistički značajna razlika utvrđena je za sljedeće nezavisne varijable: tip knjižnice ($P=0,014$) i radni staž ($P=0,001$). Školski su knjižničari i ispitanici s najmanje radnog staža (do 5 godina) sudjelovali u istraživanjima u najvećoj mjeri pasivno. Kod aktivnog sudjelovanja u istraživanjima statistički značajna razlika utvrđena je za sljedeće nezavisne varijable: tip knjižnice ($P=0,001$) i stručno zvanje ($P=0,000$). U istraživanjima su sudjelovali aktivno, kao istraživači, u najvećoj mjeri ispitanici iz visokoškolskih knjižnica i ispitanici u višim zvanjima.

Slika 3. Sudjelovanje u istraživanjima

Ispitanici su potom opisali na koji su ih način znanstvenici uključili u znanstvena istraživanja. Najveći broj ispitanika ($N=131$, 57,7 %) bio je zamoljen da znanstvenicima pomogne doći do ispitanika (najčešće su dijelili upitnike korisnicima u knjižnici). Potom slijedi zajedničko pisanje rada ($N=57$, 25,1 %), zajedničko utvrđivanje istraživačkih pitanja ($N=44$, 19,4 %), zajednička obrada rezultata istraživanja ($N=31$, 13,7 %) te zajedničko izrađivanje instrumenta ($N=24$, 10,6 %). Kod tog su pitanja statistički značajne razlike utvrđene kod pomaganja za dolazak do ispitanika za tip knjižnice ($P=0,004$) – ispitanici iz visokoškolskih knjižnica najrjeđe su istraživačima pomagali da dođu do ispitanika; kod zajedničke obrade rezultata istraživanja za stručna zvanja ($P=0,016$) – češće su na suradnju pozivani ispitanici u višim zvanjima; kod zajedničke izrade istraživačkih pitanja za stručna zvanja ($P=0,003$) – češće su na suradnju pozivani ispitanici u višim zvanjima; kod zajedničkog pisanja rada za tip knjižnice ($P=0,001$) i stručna zvanja ($P=0,000$) – na suradnju su najrjeđe pozivani ispitanici uposleni u školskim knjižnicama, a najčešće ispitanici u višim zvanjima.

Iako gotovo četvrtina ispitanika (N=51, 22,5 %) priznaje da ne vlada dobro znanjima i vještinama potrebnim za provođenje znanstvenih istraživanja (poznavanje metodologije, izrada instrumenta – oblikovanje pitanja, analiza rezultata), gotovo 80 % ispitanika (N=174, 76,7 %) ističe da bi voljelo češće aktivno sudjelovati u istraživanjima. Statistički značajna razlika utvrđena je za tip knjižnice – ispitanici iz školskih knjižnica najmanje su zainteresirani za aktivno sudjelovanje u istraživanjima (tj. u funkciji istraživača) (P=0,006); ispitanici iz narodnih knjižnica u najvećoj mjeri drže da ne vladaju dobro znanjima i vještinama potrebnim za provođenje istraživanja – te stručna zvanja – ispitanici u višim zvanjima u najvećoj mjeri smatraju da posjeduju znanja i vještine potrebne za provođenje istraživanja (P=0,001).

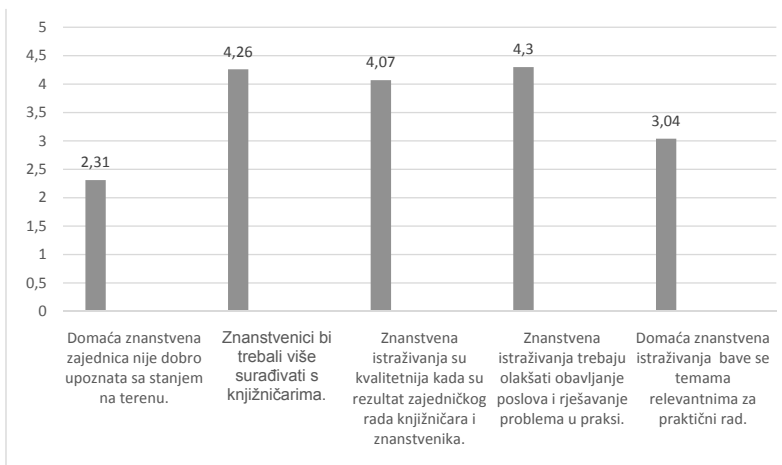
Gotovo polovica ispitanika (N=94, 41,4 %) ističe da im njihova matična ustanova ne pruža odgovarajuću podršku za provođenje znanstvenih istraživanja, a više od polovice (N=143, 63 %) tvrdi da ih matična ustanova ne potiče na bavljenje znanstvenim radom. Statistički značajna razlika utvrđena je samo za nezavisnu varijablu stručno zvanje (P=0,031), pri čemu je razvidno da ustanove češće potiču na bavljenje znanstvenim radom ispitanike u višim zvanjima.

2.2.3. Percepcija domaćih znanstvenih istraživanja

U ovom su dijelu upitnika ispitanici trebali iznijeti svoju percepciju domaćih znanstvenih istraživanja odgovarajući na niz pitanja uz koja su trebali iskazati svoje slaganje ili neslaganje s nizom tvrdnji (na skali od 1 – *Uopće se ne slažem* do 5 – *U potpunosti se slažem*) ili odgovoriti na otvorena pitanja i pitanja s mogućnošću višestrukog odgovora.

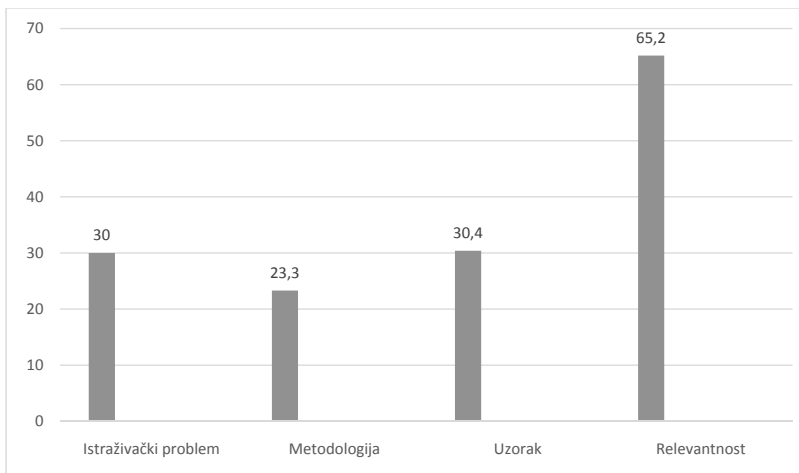
Više od polovice ispitanika smatra da domaća znanstvena zajednica nije dobro upoznata sa stanjem na terenu (u knjižnicama) (N=129, 56,8 %; srednja vrijednost 2,31) i da bi znanstvenici trebali više surađivati s knjižničarima pri osmišljavanju i provođenju istraživanja (N=188, 82,9; srednja vrijednost 4,26) jer su po njima znanstvena istraživanja i radovi koji na temelju njih nastaju kvalitetniji kada su rezultat zajedničkog rada istraživača i znanstvenika (N=161, 70,0 %; srednja vrijednost 4,07).⁴⁹ Statistički značajna razlika utvrđena je za tip knjižnice – ispitanici iz visokoškolskih knjižnica u najmanjoj se mjeri slažu s tvrdnjom da bi znanstvenici trebali više surađivati s knjižničarima pri osmišljavanju i provođenju istraživanja (P=0,029) – i članstvo u HKD-u – ispitanici koji su članovi HKD-a u većoj se mjeri slažu s izjavom da bi znanstvenici trebali više surađivati s knjižničarima pri osmišljavanju i provođenju istraživanja (P=0,043) (slika 4).

⁴⁹ Zanimljivo je ovdje istaknuti da su od ukupnog broja radova (N=34) objavljenih u VBH-u od 2005. do 2019., a koji su kategorizirani kao znanstveni radovi, ukupno 10 (29,4 %) napisali znanstvenici (osobe uposlene na znanstvenim institutima i fakultetima), 9 (26,5 %) su napisali knjižničari (praktičari), a 5 (14,8 %) radova nastalo je u suradnji znanstvenika i knjižničara.

Slika 4. Percepcija domaćih znanstvenih istraživanja

Najveći broj ispitanika (N=148, 65,2 %) smatra da je najveći nedostatak istraživanja u području knjižničarstva koja se provode u Hrvatskoj (i čiji se rezultati objavljuju u domaćoj stručnoj literaturi) manjak relevantnosti za njihov svakodnevni rad i nedostatan doprinos poboljšanju prakse. Potom slijede odabir ispitanika i uzorkovanje (N=69, 30,4 %), utvrđivanje istraživačkog problema (N=68, 30 %) te odabir metodologije (N=53, 23,3 %) (slika 5).

Slika 5. Nedostaci znanstvenih istraživanja

Ispitanici nadalje pojašnjavaju (u otvorenom dijelu pitanja) da su neka istraživanja, po njihovu mišljenju, često sama sebi svrha te da nisu potaknuta stvarnim

potrebama (znanstvenici ne pokušavaju doprinijeti rješavanju stvarnog problema) jer se provode na fakultetima i institutima, daleko od stvarnih knjižnica. Nadalje, dio ispitanika smatra da se rezultati provedenih istraživanja izlažu površno, odnosno izložene se tvrdnje ne obrazlažu dovoljno iscrpno. Pored manjkave interpretacije, ispitanici istraživanjima zamjeraju i nedostatnu primjenjivost rezultata istraživanja u praksi, odnosno nedostatak konkretnijih zaključaka i prijedloga za rješavanje (stvarnih) problema. Jedan dio ispitanika smatra da pojedini istraživači nedovoljno poznaju problematiku koju istražuju te da im nedostaje metodološkog znanja, pri čemu posebno ističu neadekvatno uzorkovanje, nedovoljno razrađene istraživačke ciljeve i pitanja te recikliranje istraživačkih pitanja. Ispitanici su također primijetili (u otvorenom dijelu pitanja) da bi se u istraživanjima trebalo povećati broj ispitanika jer se ona često provode na ograničenom broju ispitanika koji nije dovoljan da bi se rezultati mogli generalizirati.⁵⁰

Ispitanici u velikoj mjeri smatraju da znanstvena istraživanja trebaju olakšati obavljanje poslova i rješavanje problema u praksi (N=187, 82,4 %; srednja vrijednost 4,30), no tek nešto manje od četvrtine ispitanika smatra da se domaća znanstvena istraživanja o kojima čitaju u domaćoj stručnoj i znanstvenoj literaturi bave temama i problemima relevantnim za njihov rad (N=52, 22,9 %; srednja vrijednost 3,04). Gotovo polovina ispitanika po tom je pitanju neodlučna (N=112, 49,3 %), a tek nešto više od četvrtine (N=63, 27,7 %) smatra da se domaća istraživanja bave problemima relevantnim za njihov rad. Statistički značajna razlika utvrđena je za nezavisne varijable stručno zvanje i članstvo u HKD-u – ispitanici u višim zvanjima (P=0,006) i ispitanici koji su članovi HKD-a (P=0,001) smatraju u najvećoj mjeri da su domaća znanstvena istraživanja relevantna za njihov rad.

2.2.4. Nedovoljno istražene teme u hrvatskom knjižničarstvu

Ispitanici su potom u otvorenom pitanju zamoljeni da navedu koje su teme i problemi po njihovu mišljenju nedovoljno istraženi u hrvatskom knjižničarstvu i kojima bi ubuduće trebalo posvetiti više pozornosti. Sadržajnom analizom odgovora utvrđeni su najčešći odgovori, odnosno konkretne teme i problemi kojima bi ispitanici voljeli da znanstvenici posvete svoju pažnju i koji su metodom sadržajne analize okupljeni u smislene kategorije i potkategorije.⁵¹ Kao što je razvidno iz slike 6, ispitanici su pokazali zanimanje za vrlo širok raspon tema, pri čemu su

⁵⁰ Odgovori na to otvoreno pitanje analizirani su metodom sadržajne analize te su ovdje navedeni redoslijedom koji se temelji na učestalosti pojavljivanja pojedinih tema.

⁵¹ Budući da se u stručnoj literaturi ističe da sa stajališta metodologije ne postoji shema tematskih područja koja bi bila znanstveno utemeljena i općeprihvaćena, a koja bi ujedinila i olakšala istraživanje metodoloških i sadržajnih vidova znanstvenih istraživanja u suvremenom knjižničarstvu i informacijskoj znanosti, u ovom se dijelu rada odustalo od mapiranja i uspoređivanja dobivenih rezultata s nekom od postojećih shema te su dobiveni rezultati obrađeni kvalitativno (sadržajna analiza) i kvantitativno i u ovom su dijelu rada predstavljeni na način da njihov redoslijed pojavljivanja odgovara učestalosti njihova pojavljivanja u odgovorima ispitanika.

u najvećoj mjeri isticali potrebu za korisničkim istraživanjima, i to prvenstveno onima vezanim uz korisnička očekivanja i zadovoljstvo knjižničnim uslugama i programima, rad s različitim korisničkim skupinama (djeca s posebnim potrebama i osobe s invaliditetom, marginalizirane skupine itd.), rad s problematičnim korisnicima (npr. rješavanje konfliktnih situacija) i sudjelovanje korisnika u radu knjižnica (osmišljavanju knjižničnih programa i usluga itd.). Valja istaknuti da su ispitanici uočili i potrebu za istraživanjem nekorisnika odnosno potencijalnih knjižničnih korisnika. Na drugom se mjestu nalazi problematika percepcije i statusa profesije u društvu, i to sa stajališta javnosti (korisnika i nekorisnika), osnivača i financijera te unutar same knjižničarske zajednice. Potom slijede istraživanja o obrazovanju informacijskih stručnjaka i studijskim programima, knjižničarskim kompetencijama te stjecanju viših zvanja, stalnom stručnom usavršavanju i radnoj motivaciji. Ispitanici nadalje ističu potrebu i za istraživanjem društvenih zadataka knjižnica te temeljnih vrijednosti i načela na kojima počiva njihov rad (intelektualne slobode, društvena odgovornost, održivi razvoj itd.). Posebnu skupinu istraživačkih tema čini i čitanje, pri čemu se navode istraživački problemi kao što su čitalačke navike i interesi različitih korisničkih skupina, promicanje čitanja, problem lektire, odnosno obveznog čitanja u okviru osnovnoškolskih i srednjoškolskih obrazovnih programa te e-knjige. Ispitanici potom ističu potrebu za bavljenjem problematikom vrednovanja te predlažu dodatna istraživanja usmjerena na praćenje i vrednovanje knjižničnih usluga i programa (pri čemu se primjerice ističe i knjižnična statistika, ali i vrednovanje od strane korisnika), istraživanja o utjecajima knjižnica na pojedince i skupine u zajednici (npr. akademski uspjeh učenika i studenata, informacijska pismenost građana itd.) te vrednovanje knjižnične djelatnosti i poslovanja od strane samih knjižničara. Posebnu pak tematsku skupinu čine istraživanja o informacijskoj pismenosti (kako korisnika tako i knjižničara) te o informacijskom ponašanju različitih korisničkih skupina. Razvidna je i potreba za bavljenjem temama unutar područja upravljanja i izgradnje knjižničnog fonda, i to prvenstveno u odnosu na nabavu i raspodjelu sredstava, odnos s izdavačima, darovanu građu, izgradnju multikulturalnih zbirki, vrednovanje fonda te upravljanje zbirkama e-knjiga (nabava, obrada, korištenje). Unutar područja organizacije znanja i informacija ispitanici ističu probleme sadržajne obrade građe (korisnička percepcija predmetnog označivanja, predmetizacija književnosti, klasifikacija dječje knjige itd.) i katalogizacije. Ispitanici smatraju da bi se znanstvenici u značajnijoj mjeri trebali pozabaviti i različitim problemima koji se javljaju u okviru knjižničnog poslovanja i upravljanja, kao što su brendiranje knjižnica i marketing knjižničnih programa i usluga, javno zagovaranje, alternativni izvori financiranja, izgradnja i opremanje knjižnica te rad soloknjižničara, odnosno knjižničara u malim i izoliranim zajednicama (npr. na otocima). Izazovi s kojima se susreću visokoškolske knjižnice također bi, po mišljenju brojnih ispitanika, trebalo pomnije istražiti, i to posebice vezano uz položaj visokoškolskih knjižni-

ca (i knjižničara) u matičnoj ustanovi, njihovo uključivanje u obrazovni proces i suradnju sa znanstveno-nastavnim osobljem te utvrđivanje novih odgovornosti i kompetencija koje rad u takvom tipu knjižnica donosi. U kontekstu školskih knjižnica ispitanici su istaknuli potrebu za znanstvenim bavljenjem položajem, financiranjem i ulogom knjižnica u školskom sustavu, odgojno-obrazovnim radom s učenicima i kurikulumom školskih knjižnica te suradnjom s nastavnicima. Kao zasebno područje znanstvenog interesa ističe se i problematika profesionalne etike unutar koje ispitanici predlažu dodatno proučavanje etičkih načela i izazova vezanih uz profesionalni odnos među kolegama i prema korisnicima te etičnost pri zapošljavanju u knjižnicama. Ispitanici su upozorili i na potrebu za istraživanjima vezanim uz primjenu informacijske i komunikacijske tehnologije u knjižnicama, i to prvenstveno vezano uz digitalizaciju građe, podatkovne arhive, društvene mreže i e-knjige. Posljednju tematsku skupinu čine istraživanja vezana uz pravna pitanja, kao što su autorska prava, otvoreni pristup i, općenito, problemi vezani uz zastarjelu pravnu regulativu (zakoni, standardi).

Slika 6. Nedovoljno istražene teme u hrvatskom knjižničarstvu

3. Rasprava

U radu su predstavljeni rezultati istraživanja čiji je cilj bio utvrditi koliko i na koji način knjižničari zaposleni u različitim tipovima knjižničnih ustanova u Republici Hrvatskoj sudjeluju u odabranim aktivnostima stalnog stručnog usavršavanja (praćenje stručne literature, sudjelovanje na skupovima, sudjelovanje u znanstvenim istraživanjima). Istraživanjem se također željelo saznati kako knjižničari percipiraju domaća znanstvena istraživanja, odnosno koliko su im rezultati domaćih istraživanja o kojima čitaju u stručnoj literaturi relevantni za njihov rad u praksi i koji su im nedostaci. Naposljetku, istraživanjem se željelo identificirati koje su to teme i problemi u hrvatskom knjižničarstvu po njihovu mišljenju nedovoljno istraženi.

Rezultati istraživanja pokazuju da najveći broj ispitanika (gotovo polovica) na čitanje stručne i znanstvene literature mjesečno utroši između 0 i 5 sati svog vremena. Najmanje vremena čitanju stručne literature posvećuju ispitanici iz narodnih knjižnica, a najviše ispitanici u višim zvanjima. Što se pak tiče sudjelovanja na skupovima, oko 80 % ispitanika u posljednjih je godinu dana sudjelovalo na najmanje jednom znanstvenom/stručnom skupu, pri čemu su u puno većoj mjeri sudjelovali kao slušači (80,6 %) nego kao izlagači (49,8 %). Oni ispitanici koji nisu sudjelovali ni na jednom skupu u posljednjih 12 mjeseci obrazložili su to činjenicom da se u njihovim ustanovama (najčešće knjižnicama u sastavu) ne podržava odlazak knjižničara na skupove, odnosno nedostatkom financijskih sredstava i davanjem prednosti uvijek istim pojedincima. Na skupovima su kao slušači u najvećoj mjeri sudjelovali ispitanici iz školskih knjižnica, a kao izlagači su na skupovima najčešće sudjelovali ispitanici s duljim radnim stažem i ispitanici u višim zvanjima te ispitanici. Zanimljivo je da su na skupovima u većoj mjeri aktivno sudjelovali ispitanici koji su članovi HKD-a od onih koji to nisu.

Preko 80 % ispitanika navelo je da su u posljednjih 12 mjeseci sudjelovali u istraživanjima kao ispitanici, a nešto manje od 40 % njih izjavilo je da su aktivno sudjelovali u nekom istraživanju, i to na način da su sudjelovali u izradi instrumenta, provođenju istraživanja, analizi rezultata itd. I dok je skoro svaki drugi ispitanik (57,7 %) u ispitanom razdoblju bio od strane znanstvenika zamoljen da pomogne podijeliti upitnike korisnicima u knjižnici, četvrtina ih je sudjelovala u pisanju rada zajedno sa znanstvenicima. Ispitanici iz školskih knjižnica i oni s manje staža u većoj su mjeri sudjelovali u istraživanjima pasivno (u funkciji ispitanika), dok su u istraživanjima aktivno (kao istraživači) češće sudjelovali ispitanici iz visokoškolskih knjižnica te oni u višim zvanjima.

Iako gotovo četvrtina ispitanika (22,5 %) priznaje da ne vlada dobro znanjima i vještinama potrebnim za provođenje znanstvenih istraživanja, gotovo 80 % voljelo bi češće aktivno sudjelovati u znanstvenim istraživanjima. U odnosu na druge skupine, ispitanici iz školskih knjižnica najmanje su zainteresirani za aktivno

sudjelovanje u istraživanjima, a ispitanici iz narodnih knjižnica u najvećoj mjeri smatraju da ne posjeduju odgovarajuća znanja i vještine potrebne za provođenje znanstvenih istraživanja. Očekivano, ispitanici u višim zvanjima u najvećoj mjeri smatraju da posjeduju odgovarajuća metodološka znanja i vještine. Također, gotovo polovica ispitanika (41,4 %) ističe da im njihova matična ustanova ne pruža odgovarajuću podršku za provođenje istraživanja u vlastitoj ustanovi, a više od polovice (63 %) tvrdi da ih njihova matična ustanova ne potiče na bavljenje znanstvenim radom. Ispitanike u višim zvanjima ustanove u najvećoj mjeri potiču na bavljenje znanstvenim radom. Nadalje, više od polovice ispitanika smatra da domaća znanstvena zajednica nije dobro upoznata sa stanjem na terenu, odnosno u knjižnicama (56,8 %) te da bi znanstvenici trebali više surađivati s knjižničarima pri osmišljavanju i provođenju istraživanja (82,9 %) jer su po njima znanstvena istraživanja i radovi koji na temelju njih nastaju kvalitetniji kada su rezultat zajedničkog rada istraživača i znanstvenika (70,0 %).

Najveći broj ispitanika (65,2 %) smatra da je najvažniji nedostatak istraživanja u području knjižničarstva koja se provode u Hrvatskoj (i čiji se rezultati objavljuju u domaćoj stručnoj literaturi) njihova nedostatna relevantnost i doprinos poboljšanju prakse. Potom slijede odabir ispitanika i uzorkovanje (30,4 %), utvrđivanje istraživačkog problema (30 %) te odabir odgovarajuće metodologije (23,3 %). Ispitanici nadalje ističu da su neka istraživanja, po njihovu mišljenju, često sama sebi svrha te da nisu potaknuta stvarnim potrebama (znanstvenici ne pokušavaju doprinijeti rješavanju stvarnog problema). Pored manjkave interpretacije rezultata, ispitanici istraživanjima zamjeraju i nedostatak konkretnijih zaključaka i prijedloga za rješenje (stvarnih) problema. Jedan dio ispitanika smatra da pojedini istraživači nedovoljno poznaju problematiku koju istražuju te da se istraživačka pitanja često recikliraju. Ispitanici su također primijetili da su istraživanja često fragmentarna i da bi se trebao povećati broj ispitanika u njima jer se istraživanja često provode na ograničenom broju ispitanika koji nije dovoljan da bi se rezultati mogli generalizirati. Iako ispitanici u velikoj mjeri smatraju da znanstvena istraživanja trebaju olakšati obavljanje poslova i rješavanje problema u praksi (82,4 %), tek nešto manje od četvrtine njih smatra da se domaća znanstvena istraživanja o kojima čitaju u domaćoj stručnoj i znanstvenoj literaturi uistinu i bave temama i problemima relevantnim za njihov rad (22,9 %).

Upitani pak o problemima koji su po njihovu mišljenju nedovoljno istraženi ili uopće nisu istraženi u hrvatskom knjižničarstvu, ispitanici su navodili više ili manje konkretne primjere iz raznolikih tematskih područja kao što su korisnička istraživanja, percepcija i status profesije, knjižničarske kompetencije i zadaće, vrijednosti i načela knjižničarske profesije, čitanje, vrednovanje, informacijska pismenost i ponašanje, upravljanje i izgradnja fonda, organizacija znanja i informacija, knjižnično upravljanje i poslovanje, visokoškolske knjižnice, školske knjižnice, profesionalna etika, informacijska i komunikacijska tehnologija te pravna pitanja.

4. Zaključak

Unatoč ograničenjima provedenog istraživanja (prvenstveno u odnosu na veličinu i tip uzorka), rezultati predstavljeni u ovome radu doprinose razumijevanju problematike stalnog stručnog usavršavanja za knjižničare kojom se od 90-ih godina prošlog stoljeća bavi niz domaćih autora te donose dosad nepoznate spoznaje u kontekstu percepcije knjižničara praktičara o znanstvenim istraživanjima u hrvatskom knjižničarstvu o kojima se dosad u domaćoj literaturi nije pisalo.

Dobiveni rezultati (i njihova usporedba s ranijim istraživanjima provedenim u zemlji) pokazuju da među ispitanicima (knjižničarima uposlenim u različitim tipovima knjižnica) postoji kontinuiran i sustavan interes za stalnim stručnim usavršavanjem te da su duboko svjesni njegove važnosti za kvalitetu i učinkovitost svoga stručnog rada. S druge pak strane, rezultati ovog istraživanja pokazuju i to da u odabranim aktivnostima cjeloživotnog učenja (praćenje stručne literature, sudjelovanje na skupovima) i dalje aktivno sudjeluje samo jedan dio ispitanika. Primjerice u analizama se posebno izdvaja skupina ispitanika u višim zvanjima koji najčešće sudjeluju u gotovo svim ispitivanim aktivnostima, što je bilo i očekivano.

Dobivene spoznaje ukazuju stoga na potrebu za usklađivanjem praksi na institucionalnoj i nacionalnoj razini te potvrđuju već ranije iskazanu potrebu za donošenjem odgovarajuće zakonske legislative kako bi redovito i kontinuirano sudjelovanje u programima stalnog stručnog usavršavanja postalo obveza svih knjižničara, a njihovo sudjelovanje u tim aktivnostima bilo na odgovarajući način podržano od strane matične ustanove (slobodno vrijeme, financijska podrška, priznavanje stečenih znanja i kompetencija itd.). Ovdje valja upozoriti i na činjenicu da se u novom Zakonu o knjižnicama, za razliku od prethodnog, po prvi put spominje nacionalni program stalnog stručnog usavršavanja, ali i izrijeком navodi da sredstva za stalno stručno usavršavanje knjižničarskih djelatnika treba osigurati osnivač u okviru sredstava namijenjenih za rad knjižnica.⁵²

U odnosu na percepciju znanstvenih istraživanja u domaćem knjižničarstvu, dobiveni rezultati pokazuju iznenađujuće visoku razinu zainteresiranosti ispitanika za aktivno sudjelovanje u takvim aktivnostima, no oni isto tako pokazuju razvijenu svijest o vlastitim (ograničenim) kompetencijama za njihovo kvalitetno provođenje. I kod te teme ističu se ispitanici u višim zvanjima koji u najvećoj mjeri aktivno sudjeluju u osmišljavanju i provođenju znanstvenih istraživanja (i u suradnji sa znanstvenicima), ali i najčešće smatraju da posjeduju potrebna (metodološka) znanja i vještine. Budući da se za potrebe stručnog napredovanja i izbora u viša zvanja određeni broj bodova stječe i na temelju znanstvene aktivnosti i objavljivanja, ni taj podatak ne iznenađuje. S obzirom na iskazani interes ispitanih

⁵² Usp. Zakon o knjižnicama i knjižničnoj djelatnosti: NN 17/19. // Zakon.hr. [citirano: 2019-03-29]. Dostupno na: <https://www.zakon.hr/z/1925/Zakon-o-knji%C5%BEicama-i-knji%C5%BE-ni%C4%8Dnoj-djelatnosti-2019>.

knjižničara za aktivno sudjelovanje u znanstvenim istraživanjima i primijećeni nedostatak potrebnih znanja i vještina, a u skladu s identificiranim prednostima njihova bavljenja znanstvenim istraživanjem opisanim ranije u pregledu literature, programi za cjeloživotno obrazovanje knjižničara u zemlji trebali bi u većoj mjeri nuditi sadržaje unutar kojih bi knjižničari mogli usvajati i razvijati svoja metodološka znanja i vještine.⁵³

Što se pak tiče njihove percepcije dosadašnjih znanstvenih istraživanja u hrvatskom knjižničarstvu, ispitanici su im očekivano zamjerali nedostatnu relevantnost za njihovo radno okruženje i primjenjivost dobivenih spoznaja na rješavanje izazova i problema s kojima se u svom svakodnevnom radu susreću te su istaknuli da znanstvenici ne poznaju stanje na terenu, istraživanja provode na ograničenim uzorcima (što najčešće onemogućuje generalizacije) te ne objavljuju iscrpne analize i pojašnjenja dobivenih rezultata (što je vjerojatno usko povezano s njihovim nedostatnim metodološkim kompetencijama). Budući da su knjižničari u pravilu usredotočeni na svoje neposredno praktično okruženje, bilo je za očekivati da će preferirati primijenjena znanstvena istraživanja, odnosno ona u kojima se stječu spoznaje koje se mogu brzo i neposredno primijeniti u rješavanju konkretnih problema u praksi i na čiju su premoćnu zastupljenost sa žaljenjem upozoravali američki autori 80-ih godina prošlog stoljeća. Budući da i pojedini suvremeni autori upozoravaju na nedostatno povezivanje rezultata istraživanja u knjižničnoj i informacijskoj znanosti s praktičnom primjenom, u budućim bi istraživanjima trebalo ispitati radi li se ovdje doista o dominantnoj prevazi temeljnih istraživanja (kao zasebnog tipa istraživanja usmjerenog na proučavanje neke pojave bez ikakvog praktičnog cilja) u korpusu domaće i strane suvremene znanstvene literature ili se u današnjoj posvemašnjoj usmjerenosti na učinkovitost na taj način nije čije vrijednost i relevantnost onim istraživanjima koja nisu potaknuta stvarnim potrebama i rješavanjem konkretnih problema u praksi. U svakom slučaju, na temelju spoznaja do kojih se došlo ovim radom dade se zaključiti da se u domaćoj znanstvenoj komunikaciji i produkciji otvara prostor za tješnju suradnju između znanstvenika i praktičara, koji zasigurno mogu svojim specifičnim znanjima, iskustvima i kompetencijama pridonijeti kvaliteti budućih istraživanja i, općenito, razvoju struke.

⁵³ U programskoj se knjižici Centra za stalno stručno usavršavanje za 2019. nudi 80 tečajeva, pri čemu se samo dva izravno odnose na spomenutu problematiku: *Metodologija anketnog istraživanja* i *Kvalitativne metode u istraživanju knjižnica i korisnika: primjeri usmene povijesti za prikupljanje podataka i utemeljene teorije za analizu*. Usp. Centar za stalno stručno usavršavanje knjižničara u Republici Hrvatskoj: program 2019. Zagreb: Nacionalna i sveučilišna knjižnica, 2019. [citirano: 2019-03-29]. Dostupno na: <http://cssu.nsk.hr/wp-content/uploads/2019/04/CS-SU-program-2019.pdf>.

LITERATURA

- Aparac-Jelušić, T. Hrvatski znanstveni časopisi: iskustva, gledišta, mogućnosti // uredila Ivana Hebrang Grgić. Zagreb : Školska knjiga, 2015. Str. 181–195.
- Aparac, T.; A. Malnar; D. Stančin-Rošić. Stalno stručno usavršavanje knjižničnog osoblja u Hrvatskoj; potrebe i mogućnosti. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske 39, 1/2(1996), 207–223.
- Aparac, T.; D. Stančin-Rošić. Continuing education for Croatian librarians: needs and opportunities. // Human development: competencies for the twenty-first century / edited by P. Layzell Ward and D. E. Weingand. München : K. G. Saur, 1997. Str. 271–277.
- Aparac, T.; R. Vrana; B. Badurina; M. Dragjja. How graduate library and information science professionals cope with constant need for updating their knowledge and skills: a Croatian case. // Delivering lifelong continuing professional education across space and time / edited by B. Woolls and B. E. Sheldon. Munchen : K. G. Saur, 2001. Str. 164–172.
- Applications of social research methods in Information and library science / editor B. M. Wildemuth. Santa Barbara, California; Denver, Colorado: Libraries Unlimited, 2017.
- Åström, F. Changes in the LIS research front: time-sliced cocitation analyses of LIS journal articles: 1990–2004. // Journal of the American Society for Information Science and Technology 58, 7(2007), 947–957.
- Buckland, M. Five grand challenges for library research. // Library Trends 51, 4(2003), 675–686.
- Centar za stalno stručno usavršavanje knjižničara u Republici Hrvatskoj: program 2019. Zagreb: Nacionalna i sveučilišna knjižnica, 2019. [citirano: 2019-03-29]. Dostupno na <http://cssu.nsk.hr/wp-content/uploads/2019/04/CSSU-program-2019.pdf>.
- Chi, M. T. H. Quantifying qualitative analyses of verbal data: a practical guide. // Journal of the Learning Sciences 6, 3(1997), 271–315.
- Chu, H. Research methods in Library and information science: a content analysis. // Library and Information Science Research 37, 1(2015), 36–41.
- Cjeloživotno učenje knjižničara : ishodi učenja i fleksibilnost / urednice D. Machala i A. Horvat. Zagreb: Nacionalna i sveučilišna knjižnica, 2009.
- Converse, W. R. Research: what we need, and what we get. // Canadian Library Journal 41(1984), 236.
- Čačković, L. Upit o broju članova HKD-a. 12. 4. 2019. (Osobna poruka).
- Ennis, P. H. Commitment to research. // Wilson Library Bulletin 41(1967), 899–901.
- Etički kodeks Hrvatskog knjižničarskog društva. [citirano: 2018-10-29]. Dostupno na: https://www.hkdrustvo.hr/hr/eticki_kodeks/.

- Farmer, L.; I. Stričević. Primjena istraživanja u promicanju pismenosti i čitanja u knjižnicama: smjernice za knjižničare. Zagreb: Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2012.
- Hayes, R. M. Planning and coordination of research in library and information science in the United States. IFLA Council 1981, Division: Education and research Section; Library theory and research. 71/EDU/3E 24.
- Heberling Dragičević, S.; S. Kosić. Stručno usavršavanje knjižničara knjižničnog sustava Sveučilišta u Rijeci. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske 61, 2(2018), 305–324.
- Hebrang Grgić, I. Znanstvene i stručne publikacije Hrvatskoga knjižničarskog društva. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske 61, 2(2018), 29–46. doi:10.30754/vbh.61.2.676.
- Heide, J.; J. J. L.; Pecoskie; K. Reed. Trends in information behavior research, 1999–2008: a content analysis. // Library and Information Science Research 33, 1(2011), 19–24.
- Horvat, A. Cjeloživotno učenje knjižničara u Hrvatskoj: stanje i mogućnosti. / Cjeloživotno učenje knjižničara: ishodi učenja i fleksibilnost / urednice D. Machala i A. Horvat. Zagreb: Nacionalna i sveučilišna knjižnica, 2009. Str. 21–36.
- Horvat, A. Continuing education of librarians in Croatia: problems and prospects. // New Library World 105, 1204/1205(2004), 370–375.
- Huckle, M. Value and importance of lifelong learning to the library and information profession. // Cjeloživotno učenje knjižničara: ishodi učenja i fleksibilnost / urednice D. Machala i A. Horvat. Zagreb: Nacionalna i sveučilišna knjižnica, 2009. Str. 37–40.
- IFLA/UNESCO-ov Manifest za narodne knjižnice. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske 37, 1/4(1994), 251–254.
- IFLA-ine smjernice za narodne knjižnice / uredile Christie Koontz i Barbara Gubbin. Zagreb: Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2011.
- Komisija za teoriju i znanstveni rad. [citirano:2019-05-13]. Dostupno na: https://www.hkdrustvo.hr/hr/strucna_tijela/34/publikacija/38/.
- Lazzarich, L. Kontinuirana edukacija informacijskih stručnjaka (ili možete li dobiti posao). // Edukacija korisnika i knjižničnog osoblja / 5. dani specijalnog knjižničarstva Hrvatske, Opatija, 10. i 11. travnja 2003. Zagreb: Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2004. Str. 56–64.
- Machala, D. Knjižničarske kompetencije i trajna izobrazba knjižničara u Hrvatskoj: iz perspektive dionika na tržištu rada (poslodavaca i knjižničara). // Cjeloživotno učenje knjižničara: ishodi učenja i fleksibilnost / urednice D. Machala i A. Horvat. Zagreb: Nacionalna i sveučilišna knjižnica, 2009. Str. 83–124.
- Machala, D. E-portfolio for recognition of prior learning assessment in continuing education for librarians in Croatia. // The future of information sciences: INFUTURE 2009 – Digital resources and knowledge sharing / Stančić, Hrvoje (ur.). Zagreb: Department of Information Science, Faculty of Humanities and Social Science, University of Zagreb, 2009. Str. 565–575.

- Machala, D. Stalno stručno usavršavanje knjižničara u Hrvatskoj: prigodom desete obljetnice osnutka Centra za stalno stručno usavršavanje knjižničara u RH. // *Vjesnik bibliotekara Hrvatske* 56, 1/2(2013), 13–33.
- Machala, D.; A. Horvat. Competency-based lifelong learning of librarians in Croatia: an integrative approach. // *EUCLID conferences : cooperation and collaboration in teaching and research: trends in library and information studies education / Tamaro, Anna Maria; Hallam, Gillian (ur.). Borås: European Association for Library & Information Education and Research, 2010. Str. 1–12.*
- Malnar, A. Poduka pripravnika: prvi korak u stalnom stručnom usavršavanju. // *Vjesnik bibliotekara Hrvatske* 39, 1/2(1996), 247–252.
- Markić-Čučuković, Lj. Bibliotekarstvo i znanstveni rad. // *Vjesnik bibliotekara Hrvatske* 25, 1/4(1981), 119–134.
- Markić-Čučuković, Lj. Znanstvenoistraživački rad u bibliotekarstvu - trajni izazov. // *Vjesnik bibliotekara Hrvatske* 31, 1/4 (1988), str. 103–114.
- Mejovšek, M. Metode znanstvenih istraživanja u društvenim i humanističkim znanostima. Jastrebarsko: Slap, 2008.
- Menou, M. J. Requirements for international cooperation in continuing education for library and information work. // *Continuing professional education and IFLA: past, present, and a vision for the future / Wools, B. (Ed.). Munchen: K.G. Saur, 1993. Str. 253–261.*
- Petrak, J.; M. Bekavac; Z. Kuster. Potrebe za trajnom izobrazbom medicinskih knjižničara. // *Vjesnik bibliotekara Hrvatske* 39, 1/2 (1996), 273–279.
- Rojnić, M. Bibliotekarstvo i nauka. // *Vjesnik bibliotekara Hrvatske* 4, 1/4(1955–57), 37–74.
- Shaughnessy, T. W. Library research in the 1970s: problems and prospects. // *California Librarian* 37(1976), 44–52.
- Silipigni Connaway, L.; M. L. Radford. Research methods in library and information science. Santa Barbara, California; Denver, Colorado: Libraries Unlimited, 2017.
- Silobrčić, V. Kako sastaviti, objaviti i ocijeniti znanstveno djelo. Zagreb: Medicinska naklada, 1998.
- Slavić, A. Istraživanje potreba diplomiranih bibliotekara za dodatnim obrazovanjem i usavršavanjem u području informacijskih tehnologija. // *Vjesnik bibliotekara Hrvatske* 39, 1/2(1996), 253–264.
- Spring, H. Learning and teaching in action. // *Health Information and Libraries Journal* 32(2015), 156–160.
- Standardi za narodne knjižnice u Republici Hrvatskoj. // *Narodne novine* 58(1999). [citirano: 2018-10-29]. Dostupno na: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/full/1999_06_58_1071.html.

- Šimsová, S. The concept of professional development in the information professions in Britain: a comparison of the use of professional development in the Library Association and the British Computer Society. Paper presented at the CASLIN conference, 2000. [citirano: 2018-10-29]. Dostupno na: <http://www.ics.muni.cz/caslin2000/simsova-e.html>.
- Toumaala, O.; K. Järvelin; P. Vakkari. Evolution of library and information science: 1965-2005: content analysis of journal articles. // *Journal of the American Society for Information Science* 65, 7(2014), 1446–1462.
- Vakkari, P. Library and information science: its content and scope. // *Advances in Librarianship* 18(1994), 1–55.
- Vega R. D.; R. S. Connell. Librarians' attitudes toward conferences. // *College & Research Libraries* 68, 6(2007), 503–515.
- Vrana, R. Vrednovanje znanstvenog rada. // *Vjesnik bibliotekara Hrvatske* 54, 1–2(2011), 172–192.
- Whitley, R. Cognitive and social institucionalization of scientific specialities and research areas. // *Social processes of scientific development* / edited by Whitley, R. London: Routledge and Kegan, 1974. Str. 69–95.
- Wilson, P. Factors effecting research productivity. // *Journal of Education for Librarianship* 20(1979), 3–24.
- Zakon o knjižnicama. // *Narodne novine* 105, 1616(1997). [citirano: 2018-10-29]. Dostupno na: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/1997_10_105_1616.html.
- Zakon o knjižnicama i knjižničnoj djelatnosti: NN 17/19. // *Zakon.hr*. [citirano: 2019-03-29]. Dostupno na: <https://www.zakon.hr/z/1925/Zakon-o-knji%C5%BEnica-ma-i-knji%C5%BEni%C4%8Dnoj-djelatnosti-2019>.